

ESKİMOLAR ARASINDA BİR YIL*

Dr. Fr. BOAS**

Çev. Mustafa SAFA***

Özet: Bu makale, Franz Boas'ın 1887 yılında Baffin Land ve Arktik takımadalarındaki Eskimo köyleri arasında geçirdiği bir yıllık etnografik sürecin bilimsel dökümünü sunmaktadır. Yazar, katılımcı gözlemin öncül bir örneğini sergileyerek; nefes deliklerinde fok avı teknikleri, kar evlerinin (iglo) inşası ve mevsimsel göç pratikleri gibi hayatı yaşam becerilerini kayıt altına almıştır. Boas, fiziksel çevrenin zorlayıcılığı ile toplumsal yapı arasındaki etkileşimi incelerken, inanç sisteminin bu ekolojiyle nasıl bütünleştiğini ortaya koyar. Özellikle deniz ruhu Sedna efsanesi – ki burada Sedna'nın kesilen parmaklarının fok ve balinalara dönüştüğü detayı çevresel zorunluluk ile mitoloji arasındaki bağı kanıtlar – ve "Kailertetang" ritüelindeki maskeli, devasa figürlerin varlığı toplumsal düzenin inşasında merkezi rol oynar. Boas'ın "Qodlunaq" (beyaz adam) olarak yerleşkelere ilk girişinde karşılaştığı "korkunç ulumalar" ve çocukların korkuyla annelerinin ceket kuyruklarına saklanması gibi viseral temas anları, kültürel karşılaşmanın yoğunluğunu betimler. Sonuç olarak makale, angakoq (şaman) figürünün otoritesi ve Qaudjaqduq efsanesi gibi folklorik unsurlar üzerinden, Eskimo yaşamının "kaba" görünen dış yüzünün altında derin dostluk bağları ve sarsılmaz bir insani direnç barındırdığı tezini işlemektedir.

Anahtar Kelimeler: Eskimo, Etnografya, Sedna Efsanesi, Şaman, Mevsimsel Göç, Fok Avı.

Abstract: This study presents a Turkish translation of Franz Boas's ethnographic account "A Year among the Eskimo," first published in 1887 and based on the period he spent among Eskimo communities on Baffin Island and in the Arctic Archipelago in 1883-1884. Deviating from the Victorian trope of maritime adventure, Boas establishes a precursor to participant observation by meticulously documenting daily life and subsistence strategies, such as winter seal hunting at breathing holes and the intricate architecture of snow houses. The study offers a profound analysis of the interplay between the extreme Arctic environment and sociocultural structures, highlighting how ecology dictates mythology. A central finding is the symbolic significance of the Sedna myth, wherein the deity's severed fingers represent the origin of marine mammals, thereby linking survival directly to the sacred. The research further details the "Kailertetang" ritual, characterized by its masked, gigantic figures, and the authoritative role of the angakoq (priest) in environmental mediation. Boas's first contact as a "Qodlunaq" – marked by the inhabitants' "terrific howling" and the visible trepidation of children – underscores the intensity of early ethnographic encounters. Ultimately, by analyzing folklore such as the tale of the orphan Qaudjaqduq, Boas posits that despite the "rude" exterior of their material culture, Eskimo social virtues and hospitality are rooted in a shared universal human nature. Boas's lasting contribution remains his ability to perceive complex social logic and profound human resilience within a landscape of immense hardship.

Keywords: Eskimo, Ethnography, Legend of Sedna, Shaman, Seasonal Migration, Seal Hunting.

Kutup maceralarımın bir kısmını anlatmaya kalkışırsam, sizi gemi kazaları ya da kıl payı kurtuluşlar gibi heyecan verici serüvenlerle eğlendiremem; çünkü benim başımdan böyle olaylar geçmedi. Anlatacaklarım, bu buzlarla kaplı kıyıların sakinleri olan Eskimoların günlük yaşamından ibaret olacaktır. Tüm yolculuklarım boyunca yoldaşlarım onlardı. Köy köy dolaşır, onların arasında yaşırdım; bu yüzden onların kaderi benim de kaderim oldu. Hayatlarındaki küçük maceralar benim maceralarıma dönüştü. Umarım anlatımımda heyecan dolu sahnelerin ve sürekli kapıda bekleyen tehlikelerin eksikliği, yaşadıklarımın aslında koca bir halkın ortak deneyimlerini yansıttığıyla telafi edilir. Çünkü benim karşılaştığım güçlükler ve tehlikeler, Eskimoların yaşamları boyunca göğüs germek ve mücadele etmek zorunda kaldıkları zorlukların ta kendisiydi.

Gemimiz, Arktik takımadalarını oluşturan büyük adalardan biri olan Baffin Adası* Toprakları'nın kasvetli kıyılarına ilk yaklaştığında, Eskimolar bizi fark edip bir tekneye doluşarak uskunamıza çıktılar.

* Bu çalışma, Antropolog Franz Boas'ın 1880'lerde Baffin Adası'nda geçirdiği bir yılı ve oradaki Eskimo topluluklarının gündelik yaşamını konu alan akademik makalesinin türkçeye tercümesidir. Franz Boas bu makalesini New York Amerikan Coğrafya Derneği Dergisi'nde 1887'de yayınlamıştır. Makalenin künyesi şöyledir: Fr. Boas, "A Year Among the Eskimo", Journal of the American Geographical Society of New York, Cilt 19, 1887, s. 383-402.

** Franz BOAS (1858-1942): Modern antropolojinin kurucularından kabul edilen Alman kökenli Amerikalı antropologdur. Kùltürlerin kendi tarihsel ve coğrafi bağlamları içinde incelenmesi gerektiğini savunmuş, kültürel görecelik yaklaşımını geliştirmiştir. 1883-1884 yıllarında Baffin Adası'nda Inuit toplulukları üzerine yaptığı saha araştırmalarıyla etnografik yöntemin gelişimine katkı sağlamıştır (Çevirenin Notu).

*** Doç. Dr., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, İslami İlimler Fakültesi, Din Sosyolojisi Öğretim Üyesi. e-posta: msafa@agri.edu.tr, Orcid: 0000-0002-6202-2315.

* Baffin Adası, Kuzey Amerika'nın kuzey kesiminde, Kanada'ya bağlı Nunavut idari bölgesi içerisinde yer alan ve Kanada Arktik Takımadaları'nın en büyük adası olan önemli bir coğrafi oluşumdur. Kuzey Atlantik Okyanusu ile Arktik Okyanusu arasında konumlanan ada, yaklaşık 63° kuzey enleminden başlayarak insanların yerleşim gösterdiği en kuzey sınırlarından biri olan 74° kuzey enlemine kadar uzanmaktadır. Yaklaşık beş bin yıldır Eskimo topluluklarının yaşam alanı olan Baffin Adası, sahip olduğu farklı iklim koşulları ve özgün coğrafi özellikleri nedeniyle kutup bölgelerinin karakteristik özelliklerini yansıtan önemli bir sahadır. Yaklaşık 507 bin km² yüzölçümüne sahip olan Baffin Adası, dünyanın en büyük beşinci adası konumundadır. Adanın büyük bir bölümü Kuzey Kutup Dairesi içerisinde yer almakta olup bu durum, bölgenin iklim özelliklerinin şekillenmesinde belirleyici bir etkidir. Baffin Adası'nda kutup iklimi hâkimdir; yıl boyunca düşük sıcaklık

Çok geçmeden, uzun saçlı ve gözleri çakmak çakmak parlayan o ufak tefek, kir pas içindeki adama dostluk demesem bile içten bir ilgiyle bakacağımı hiç tahmin etmezdim; beni o küçük kulübelerinde ne kadar sıcak karşılayacaklarını hiç düşünmezdim. Birkaç gün sonra gemi bizi bıraktı ve ben, hizmetkârımla birlikte Eskimoların arasında yapayalnız kaldım.

Onların kısa boylarını ve yassı yüzlerini; büyük bir özenle dikilmiş deri giysilerini; çocuklarını montlarının geniş kapüşonlarında ya da kalçalarına kadar uzanan çizmelerinde taşıyan kadınların uzun kuyruklu ceketlerini anlatmaya gerek yok sanırım. Çift taraflı küreklerle büyük bir ustalıklarla kullandıkları süratli kayıklarından da söz etmeyeceğim. Eylül ayı ile ekimin ilk günleri, karaya çıktığım yerin çevresine yapılan kısa gezilerle geçti; çünkü daha uzun ve kapsamlı yolculuklara girişmek için mevsim artık çok ilerlemişti. Dağların kahverengi yamaçları yeniden beyaz bir kar örtüsüyle kaplanmaya başlamış, koylarda buzlar oluşmuştu. Yalnızca birkaç hafta içinde denizde şiddetli fırtınalar koptu, buzlar hızla kalınlaştı ve kış bütün ağırlığıyla geldi. Eskimolar, üzerlerini çalı çırpı ve çimlerle örttükleri taş evler ile kardan kulübeler, yani iglolar inşa etmişlerdi. İçeride yanan büyük lambalar hem ışık hem de sıcaklık sağlıyordu.

Karanın koruması altındaki buz tabakası giderek sağlamlaşmıştı ve erkekler her gün fok avlamak için buzun kenarına gidiyorlardı. Orada, bir fokun nefes almak için su yüzüne çıkmasını sabırla beklerlerdi. Hayvan görüldüğü anda avcı zıpkınını fırlatır, ardından fokun cansız bedeni buzun üzerine çekilirdi. Ancak avcılar havayı sürekli gözlemek zorundaydı; çünkü karadan kopup gelen ani bir fırtına, buzun kırılıp açık denize sürüklenmesine yol açabilirdi. Karayla bağı bu şekilde kesilen ve kıyıya dönemeyen genç bir adamı hatırlıyorum. Sekiz gün boyunca rüzgârın insafına kalmış, sürüklenen bir buz kütlesi üzerinde oradan oraya savrulmuştu. Yoğun kar yağışları bunu örtüyor, dalgalar kütleyi parçalıyor ve ölüm her an karşısında duruyordu. Buna rağmen umudunu yitirmedi, hatta neşesini bile kaybetmedi. Kendi talihsizliğiyle alay edercesine şu şarkıyı söyledi durdu:

Aya:
Buzların üzeri ne güzeldir!
Burası ne hoş bir yer!
Bak şu yapayalnız hâlime...
Her yan kar, çamur ve buz.
Yine de ne güzeldir burası!
Aya:
Buzların üstü ne güzeldir!
Burada hayat ne hoş!
Bak, işte doğduğum topraklar:
Kar, çamur ve buz...
Ne güzeldir bunlar!
Aya:
Şafak vakti uyandığında,
Uçsuz bucaksız buz düzlükleri,
Kasvetli su yolları çıkar karşıma.
Aya:
Ah, bir kez olsun karaya ayak basabilsem,
Her şey ne kadar güzel olacak!
Bu sürükleniş ne zaman sona erecek?
Ne zaman evime döneceğim?
İşte o zaman her şey çok güzel olacak!

Hava soğudukça buz kütleleri daha da genişledi ve aralık ayının başlarına doğru deniz, üzerinde yolculuk yapılabilecek kadar donmuştu. Yılın bu dönemi, yerlilerin birbirlerini ziyaret ettikleri

değerleri görülürken, kış mevsiminde uzun süreli karanlık dönemler, yaz mevsiminde ise uzun gündüz süreleri yaşanmaktadır. Bu durum, bölgede gece-gündüz sürelerinin mevsimsel olarak büyük farklılık göstermesine neden olmaktadır. Nüfus yoğunluğu oldukça düşük olan adadaki yerleşmeler genellikle kıyı kesimlerinde yoğunlaşmıştır. Adanın en önemli yerleşim merkezi olan Iqaluit, aynı zamanda Nunavut bölgesinin idari merkezidir. Sert iklim koşulları, buzulların etkisiyle şekillenen doğal çevresi ve kendine özgü ekosistemi sayesinde Baffin Adası; kutup coğrafyası, iklim araştırmaları ve Arktik ekosistemlerin incelenmesi açısından önemli bir araştırma alanı niteliğindedir (Çevirenin Notu).

zamandı; benim seyahatlerim ve keşif çalışmalarım için de en elverişli mevsim buydu. Bir kızak ve kızak köpekleri satın almıştım. Kışın başlarında, kızak kullanmayı öğrenmek amacıyla kısa gezilere çıktım. Aralık ayında ilk uzun yolculuğuma başladım ve bundan sonra, yaklaşık temmuz ayının sonuna kadar sürekli hareket hâlinde oldum. Bu süre boyunca Baffin Adası'nın kıyılarını ve iç kesimlerini haritalandırıyor, çeşitli incelemeler yapıyordum.

Genellikle Eskimo köylerinde kalır ve çevredeki bölgeleri incelerdim. Çalışmalarımı tamamladıktan sonra bir sonraki köye geçer, böylece kıyı boyunca ilerleyerek araştırmalarımın devam ederdim. Köylerde, Eskimolarla birlikte onların kardan evlerinde, yani iglolarda, yaşardım. Çoğu zaman ülkeyi iyi tanıyan bir adama birkaç günlüğüne bana eşlik etmesini teklif ederdim. Eskimolardan daha iyi köpeklerle ve daha sağlam bir kızağa sahip olduğum için bu teklifim memnuniyetle kabul edilirdi. Bu tür yolculuklar genellikle yaklaşık iki hafta sürerdi. Bu süre boyunca ben ölçüm ve incelemeler yaparken, yanımdaki adam fok avına çıkardı. Eskimoların kışın açık havadaki yaşamı hakkında iyi bir fikir verebilmek için, böyle yolculuklarda geçirdiğim günlerden birini anlatacağım.

Sabahın erken saatlerinde kadın kahvaltayı hazırlarken, adam da kızağı yolculuğa uygun hâle getirirdi. Kızak, temelde birbirine çok sayıda enine çitayla bağlanmış alçak kızak tabanlarından ibarettir. Kullanılacağı zaman, kar üzerinde daha rahat ve pürüzsüz kayabilmesi için bu tabanların altı bir buz tabakasıyla kaplanır. Yükümüz; uyku tulumlarımız, astronomi aletlerim, av malzemelerimiz, kar bıçakları, bir lamba ile bir parça fok eti ve yağından oluşuyordu. Bu hafif yük halatlarla iyice bağlanıp sağlama alındıktan sonra, köpekler koşulur ve kızağa bağlanırdı. Artık yola çıkmaya hazırдық. Bir yolculuğun ilk gününde köpekler genellikle iyice dinlenmiş olur ve her şey hazır olana kadar onları zapt etmek hayli zordur. Sürücü "Hay!" diye bağırdığı anda, kar tepelerinden aşağı, sahilde üst üste yığılmış buz kütlelerinin üzerinden deli gibi atılırlar. Kızak tüm engellerin üzerinden sıçrayarak geçer; bu yüzden kızağa tutunabilmek, çıkıntılı kayalara ve buz parçalarına çarpmaktan korunabilmek için yolcunun tüm gücünü ve dikkatini vermesini gerektirir.

Kızak, denizi kaplayan parçalanmamış ve pürüzsüz buz kütlelerine ulaştığında, yola devam etmeden önce köpeklerin koşum takımları ile çeki kayışları kontrol edilirdi. Her şeyin yolunda olduğundan emin olduğunda yolcular kızağa yerleşir, sürücü en ön kısma geçer ve yaklaşık yedi buçuk metre uzunluğundaki kırbacını eline alarak yola koyulurdu.

Buz düz, kar da sert olduğunda, iyi köpeklerin çektiği hafif bir kızakta yolculuk etmek son derece keyiflidir. Böyle koşullarda, bir günlük sürüşle rahatlıkla yaklaşık yüz on kilometre yol alınabilir. Ancak bu elverişli şartlarda bile kızak sürmek zahmetli bir iştir; büyük bir beceri ve dikkat gerektirir. Kısa bir süre sonra köpeklerden biri ya da diğeri tembelleşmeye başlar. Bunun üzerine sürücü onun adını seslenir ve kırbacını indirir; fakat tam olarak adı söylenen köpeğe vurmak gerekir. Çünkü yanlışlıkla başka bir köpeğe vurulursa, hayvan haksızlığa uğradığını düşünür ve öfkesini adı çağrılan köpekten çıkarır. Köpeklerin arasında kavga çıkmasına asla izin vermeyen lider köpek bile sonunda bu çatışmaya katılır ve çok geçmeden bütün sürü, uluyan ve birbirini ısırarak tek bir karmaşa hâline gelir. Artık ne kadar kırbaçlarsanız kırbaçlayın, ne kadar uğraşırsanız uğraşın, kavga eden hayvanları ayırmak mümkün olmaz. Yapılabilecek tek şey, öfkelerinin geçmesini beklemek ve ardından birbirine iyice dolanmış olan çeki kayışlarını çözmektir. Öyle ki sonunda bütün köpekleri tek tek yeniden düzene koymak gerekir.

Bunu yaparken de dikkatli olmak gerekir. Köpeklerin başlarına hafifçe vurularak yere yatmaları sağlanır. Kayışlar düzeltilirken lider köpek kurnazca arkasına bakar ve her şeyin hazır olduğunu anladığı anda birden ayağa fırlar. Diğer bütün köpekler de onu takip eder ve sürücü daha kızağı doğru dürüst kavrayamadan hepsi bir anda uzaklaşır. Sürücü kızağı yakalamayı başarsa bile bu kez kırbaç ve eldivenler geride kalmış olur. Onları geri almak için de geniş bir yay çizerek geri dönmek gerekir.

Köpeklerin bütün bu kendilerine özgü huylarını henüz tam olarak öğrenmediğim zamanlarda, yol arkadaşımın sık sık burunların, koyların veya adaların adlarını sorardım. Biz konuşmaya başladığımız anda köpekler birden durup dönerek bize bakar, sanki ne konuştuğumuzu anlamaya çalışıyormuş gibi davranırlardı. Yolcuların kendi aralarında konuşmalarına kesinlikle izin vermezlerdi; insanın sürekli onlarla konuşması gerekirdi. Sürücü şöyle seslenirdi: "Aq aq! Şimdi koş, şimdi koş! Ah! Şu adayı görüyor musun, şu küçük adayı! Üzerinde bir ev var, güzel küçük bir ev! Hadi koş!" Sağa dönmek istediğinde ise kırbacını sola doğru savurur ve "Ana, ya aua, au aua!" diye bağırdı. Bunu söylemeyi sürdürdüğü sürece köpekler giderek daha fazla sağa yönelirdi. Hava çok soğuk olduğunda,

ısınabilmek için zaman zaman kızakla yan yana koşmak gerekir; bu yüzden durup kamp kurma vakti geldiğinde insan kendini oldukça bitkin hisseder.

Yapılması gereken ilk iş bir kar evi inşa etmektir. Kar blokları bir bıçak ya da kırlangıç kuyruğu biçiminde dişleri olan bir testereyle kesilir ve ardından bir kubbe oluşturacak şekilde üst üste yerleştirilir. Elbette yalnızca bir gece geçirmek için yapılan böyle bir ev oldukça küçüktür; buna rağmen tamamlanması yaklaşık iki saat sürer. Daha sonra ateş yakılır ve biraz kar eritilerek su elde edilir. Adamlardan biri bu işle uğraşırken, diğeri köpeklerin koşumlarını çıkarır ve onları evin içine taşır. Kızak boşaltılır ve bütün eşyalar kulübeye alınır; aksi hâlde köpekler her şeyi yiyip bitirirdi.

Yolcuların yemek hazırlayıp yiyebilecek hâle gelmesi yaklaşık dört saat sürerdi. Yemekler ise her zaman çiğ ve donmuş fok etiyile sudan ibaretti. Benim Eskimolardan daha gelişmiş pişirme imkânlarım olduğu için kahve ya da çorba hazırlayabiliyorduk. Bu durum, benimle yolculuk eden Eskimolar için büyük bir ayrıcalık ve cazibe kaynağıydı. Gece boyunca giysiler çıkarılmaz, daha uzun süreli bir konaklama yapıncaya kadar üzerimizde kalırdı. Kar evinin kapısı bir kar bloğuyla kapatılır, içerideki lamba da sabaha kadar yanık bırakılırdı. Ancak sıcaklık sıfırın altında 40-50 dereceye düştüğünde, bu kar kulübelerini ısıtmak neredeyse imkânsız hâle gelirdi. Bu nedenle geceler oldukça zor ve rahatsız geçerdi. Özellikle kulübeler o kadar küçüktü ki insanın bacaklarını uzatıp rahatça oturması bile mümkün olmazdı. Bu yüzden ertesi sabah yeniden yola çıkıp yolculuğuma devam etmekten genellikle memnuniyet duyardım.

Buraya kadar pürüzsüz buzlar ve sert kar üzerinde yapılan yolculuklardan söz ettim. Ancak yolcunun engebeli buz tarlalarından geçmek zorunda kaldığı ve derin, yumuşak karın yolu kapattığı durumlarda yolculuk çok daha güç ve yorucu bir hâl alırdı. Sürücü bu durumda kızığın yanında yürümek, onu bütün gücüyle itmek ve buz kütlelerinin arasından dikkatle yönlendirmek zorunda kalırdı. Köpekleri sürekli cesaretlendirmesi gerekirdi; fakat buna rağmen hayvanlar birkaç dakikada bir durup çöker ve sanki “Artık daha fazla ilerleyemeyiz” dercesine sahiplerine üzgün bakışlarla bakarlardı. Yolculuk eden kabileler ani kar yağışlarına yakalandığında, bazen yaşamları bile tehlikeye girerdi. Üstelik kar, fokların nefes almak için kullandıkları delikleri gizlediğinden avlanmak da imkânsız hâle gelirdi; zaten foklar parçalanmış buz alanlarında pek bulunmazdı.

Kışın yaptığımız bir yolculuk sırasında biz de böyle bir durumla karşılaştık. Grubumuz bir Eskimo, hizmetkârım ve benden oluşuyordu. Bu ilk yolculuğumuz olduğu için zorlu kış şartlarında seyahat konusunda yeterli deneyime sahip değildik. Gitmeyi planladığımız yerleşim yerinden yaklaşık kırk kilometre uzaktayken şiddetli bir kar yağışı başladı ve buzun üzeri yarım metreden bir metreyi aşan bir kar tabakasıyla kaplandı. Köpeklerimiz artık ilerleyemez duruma gelmişti.

Bu nedenle kızığı, köpekleri ve bütün eşyalarımızı geride bırakmak zorunda kaldık; yerleşim yerine yürüyerek ulaşmaya karar verdik. Yaklaşık beş kilometrelik zorlu bir yürüyüşten sonra sis çöktü. Engebeli buzlarla kaplı bir bölgeye girdik ve kısa süre içinde yolumuzu kaybettik. Gideceğimiz yerin tam konumunu bilmediğimiz için pusula da bize yardımcı olamadı. Neyse ki birkaç saat sonra ay göründü ve sis dağıldı. Ancak sıfırın altında 48 derecelik bir soğukta, sürekli engebeli buzların üzerinde ve saatler boyunca derin karın içinde ilerleyerek tam otuz saatlik bir yürüyüşün ardından köye ulaşmayı başardık. Talihsiz hizmetkârımın ayakları donmuştu ve iyileşebilmesi için birkaç ay boyunca o köyde kalmak zorunda kaldı.

Eskimo misafirperverliğini işte bu dönemde bizzat yaşayarak öğrendim. Kulübeye girdiğimizde yeni dostum, üzerimizdeki kıyafetleri çıkarmamıza yardım etmek için büyük bir istek gösteriyor ve bize sıcak bir yatak hazırlıyordu. Kötü hava şartları nedeniyle yiyecek stokları oldukça azalmış olmasına rağmen, biz uyurken bir fok kesildi ve uyanır uyanmaz önümüze konmak üzere nefis bir yemek hazırlandı. Bu sırada evin hanımı giysilerimizi kurutmuş, sökük yerlerini dikmekle uğraşıyordu. Kısacası, bizi rahat ettirmek için ellerinden gelen her şeyi yaptılar. Akşam olduğunda herkes bizim evde toplandı; kimi sedire oturdu, kimi yere çömeldi, kimi de ayakta durdu. Hepsi başımıza gelen talihsizliği dinlemek için büyük bir merak içindeydi.

Gece boyunca karı sertleştiren bir fırtına esti; bu sayede ertesi sabah birkaç adam, geride bıraktığımız erzakları ve köpeklerimizi getirmek üzere yola çıktı. Kış yolculuklarının getirdiği olaylar ve zorluklar işte böyledir; ancak yazın kızakla seyahat etmeye kıyasla yine de daha keyifli ve rahat sayılır. Çünkü yazın buzun üzeri yaklaşık bir metre suyla kaplanır. Yolcu bu buz gibi gölün içinde yürümek zorunda

kalır; her bir fok deliğinin üzerinde oluşan büyük girdaplardan ve buz kütesini her yönden kesen çatlaklardan aşağı gürül gürül akan güçlü akıntılardan dikkatle kaçınması gerekir. Üstelik her yer, gözleri fazlasıyla yoran ve kar körlüğüne yol açabilen parlak mavi ve beyaz bir ışıkla kaplıdır.

Ancak ben kış yolculuklarıma geri döneyim. Daha önce de söylediğim gibi, ben ölçüm ve inceleme yaparken Eskimolar fok avına çıkıyorlardı. Fok avlamak, kış mevsiminde son derece yorucu ve zahmetli bir iştir. Foklar, nefes almak için buzun içinde delikler açar ve zaman zaman bu deliklerden su yüzüne çıkarlar. Köpekler bu deliklerin kokusunu alır. Bir delik bulunduğu anda avcı, hayvanın nefes alışını duyana kadar deliğin başında bekler. Sağ elinde zıpkın, sol koluna dolanmış zıpkın ipiyle bazen hiç kıpırdamadan koca bir gün boyunca orada öylece durur. Hayvanın sesini duyar duymaz zıpkınını dikey olarak aşağı doğru fırlatır.

İlkbaharda ise farklı bir avlanma yöntemi kullanılır. Bu mevsimde foklar buzun üzerine çıkar, deliklerinin yanına uzanıp uyur ve güneşlenirler. Bu temkinli hayvan, birkaç dakikada bir başını kaldırarak çevresini kontrol eder; birinin yaklaşıp yaklaşmadığını anlamaya çalışır. Yılın bu döneminde fok derisinden giysiler giyen Eskimolar, buzun üzerine uzanır ve foka doğru sürünerek yaklaşırlar. Hayvan başını kaldırıp baktığında yere uzanır ve onun hareketlerini taklit ederler. Fok yeniden başını yere koyduğunda ise sessizce ilerlemeye devam ederler. Sonunda zıpkın atabilecek kadar yaklaştıklarında avlarını vurmaya başlarlar.

Kışın başlarında, Eskimoların dinî inanışlarıyla yakından bağlantılı ve alışılmışın ötesinde bir ilgi uyandıran büyük festivallerinden birini görme fırsatım oldu. Sonbaharın sonlarında fırtınalar karada uğuldadığında ve denizi buzdan zincirlerinden yeniden kurtardığında; buz kütleleri birbirine çarpıp vahşi bir düzensizlik içinde üst üste yığıldığında, Eskimolar bu kötü havada yaşayan ruhların seslerini duyduklarına inanırlar. Bu ruhların köyleri kuşattığına; beraberlerinde hastalık, ölüm, kötü hava ve avda başarısızlık getirdiklerine inanılır. Bu ruhların en kötülerinin, yeraltı dünyasının hanımı Sedna ile ölen Eskimoların ruhlarını teslim aldığı babası olduğuna inanılır. Annelerin uzun kış gecelerinde ürkekçe dinleyen çocuklarına anlattıkları eski efsaneler de Sedna'dan söz eder:

Bir zamanlar, gözlerden uzak bir yerde kızı Sedna ile yaşayan bir adam varmış. Karısı uzun süre önce öldüğü için baba ile kızı sakin bir hayat sürerlermiş. Sedna büyüdükçe çok güzel bir genç kız olmuş; dört bir yandan genç adamlar onunla evlenmek için gelir, fakat hiçbirisi bu gururlu kızın kalbini kazanamazmış. Buzların çözüldüğü bir ilkbahar günü, denizlerin ötesinden bir fırtına kuşu uçarak gelmiş ve baştan çıkarıcı bir şarkıyla Sedna'ya kur yapmış. "Gel benimle," demiş, "kuşların diyarına gel; orada asla açlık yoktur. Benim çadırım güzel kuş derilerinden yapılmıştır. Kardeşlerim olan fırtına kuşları, yüreğinin dilediği her şeyi sana getirecektir. Tüyleri seni giydirecek, lamban her zaman yağla, tenceren ise etle dolu olacak." Sedna bu cazip teklife karşı koyamamış ve kuşlar diyarına gitmek üzere onunla yola çıkmış. Uzun bir yolculuğun ardından nihayet kuşun ülkesine vardıklarında, Sedna eşinin kendisini acımasızca kandırdığını anlamış. Çadırı, rüzgârı ve karı içeri alan delik deşik, eski balık derileriyle kaplı bir barınaktan ibaretmiş. Beyaz geyik postlarıyla döşenmiş yumuşak yataklar yerine, yatağı sert mors derilerinden yapılmış; kuşların getirdiği o zavallı balıklarla beslenmek zorunda kalmış. O gururlu hâliyle Eskimo gençlerini reddederken kendi mutluluğunu nasıl elleriyle geri çevirdiğini çok geçmeden anlamış. Çaresizlik içinde şu şarkıyı söylemiş:

Aya: Ah baba, hâlimi bir bilsen!
Bana gelir, teknenle beni buradan alırdın;
Suların üzerinde uzaklara açılır, evimize dönerdik.
Bu kuşlar beni, bir yabancıyı, hor görüyor.
Soğuk rüzgârlar başımın üzerinde uğulduyor;
Bana yalnızca kötü yiyecekler veriyorlar.
Ah baba, gel de beni buradan kurtar,
Beni yeniden yuvama götür! Aya.

Bir yıl geçip deniz yeniden ılık rüzgârlarla hareketlenmeye başladığında, baba Sedna'yı ziyaret etmek için yola çıkmış. Kızı onu sevinçle karşılamış ve kendisini yeniden evine götürmesi için yalvarmış. Kızına acıyan baba, kuşlar avlanmaya çıktığı sırada onu teknesine almış ve Sedna'ya bunca acı çektiren o ülkeden hızla uzaklaşmışlar.

Akşam olduğuunda fulmar kuşu yuvasına dönüp karısını bulamayınca büyük bir öfkeye kapılmış. Arkadaşlarını çağırmış ve hep birlikte kaçanların peşine düşmek için havalanmışlar. Çok geçmeden onları görmüşler ve büyük bir fırtına koparmışlar. Deniz, iki zavallıyı yok etmekle tehdit eden dev dalgalarla kabarmış. Ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalan baba, kendisini kurtarmak için Sedna'yı kuşlara kurban etmeye karar vermiş ve onu denize atmış. Ancak Sedna, ölüm korkusuyla teknenin kenarına sıkıca tutunmuş. Acımasız baba bunun üzerine bir bıçak çıkararak kızının parmaklarının ilk boğumlarını kesmiş. Denize düşen bu parçalar foklara dönüşmüş. Sedna tekneye daha da sıkı tutununca babası keskin bıçağıyla parmaklarının ikinci boğumlarını da kesmiş; bunlar denize düştüğünde deniz ayılarına dönüşmüş. Son olarak parmaklarının kalan kısımlarını da kestiğinde, onlar balinalara dönüşmüş.

Bu sırada fırtına sona ermişti; çünkü fulmarlar Sedna'nın boğulduğunu sanmışlardı. Bunun üzerine baba, onun yeniden tekneye çıkmasına izin verdi. Ancak Sedna o andan itibaren babasına karşı ölümcül bir nefret beslemeye başladı ve acı bir intikam yemini etti. Karaya çıktıklarında, babası uyurken köpeklerine onun ellerini ve ayaklarını kemirip koparmalarını emretti. Bunun üzerine baba, kendisini, kızını ve onu sakat bırakan köpekleri lanetledi. Ardından yer yarıldı ve baba, kızı ile köpekleri içine çekip yuttu. O zamandan beri hepsinin, Sedna'nın hüküm sürdüğü Adlivun ülkesinde yaşadığına inanılır. Sedna ise, yeraltı dünyasının efendisi (tanrıçası) olmuştur.

Sedna'nın parmaklarından var olan foklar, balinalar ve sakallı foklar hızla çoğalmış; kısa sürede bütün suları doldurarak Eskimolara eşsiz bir besin kaynağı sağlamışlardır. Ancak Sedna, kendi etinden ve kanından meydana gelen bu canlıları avlayıp öldürdükleri için o günden beri Eskimolardan nefret eder. Yalnızca sürünerek hareket edebilen babası ise ölmek üzere olanların karşısına çıkar. Büyücüler, onun çolak elinin ölümleri yakalayıp götürdüğünü sık sık görürler. Ölümler, Sedna'nın kasvetli ülkesinde bir yıl kalmak zorundadır.

Eşiğinde iki devasa köpek yatar ve yalnızca ölümlerin içeri girmesine izin vermek için kenara çekilirler. İçerisi karanlık ve soğuktur. İnsanı dinlenmeye davet eden geyik postundan yataklar yoktur; oraya yeni gelenler sert mors derileri üzerinde yatmak zorunda kalırlar. Yalnızca dünyada iyi ve cesur yaşamış kişiler Sedna'nın elinden kurtulabilir ve Kudlivun adı verilen yukarıdaki diyarda mutlu bir hayat sürebilirler. Bu diyar geyiklerle doludur; orada hava asla soğumaz, kar ve buz oraya hiç uğramaz. Ayrıca şiddetli bir ölümle can verenler de kutsanmışların ülkesine gidebilirler. Ancak Sedna'nın yanına düşen herkes, sonsuza dek Adlivun diyarında kalıp balina ve mors avlamak zorunda kalır.

Diğer bütün kötü ruhlarla birlikte Sedna da sonbaharda Eskimoların arasında dolaşır. Ancak diğerleri havayı ve suyu doldururken, o yerin altından yükselir. İşte bu dönem, büyücüler için oldukça yoğun geçen bir zamandır. Her kulübede ilahilerin ve duaların yükseldiği duyulur; her evde ruhlar çağırılır. Lambaların ışığı azaltılır. Büyücü, kulübenin arka tarafındaki gizemli bir karanlığın içinde oturur. Üst ceketini çıkarmış, iç giysisinin kapüşonunu başına çekmiştir. Anlaşılmaz sözler mırıldanarak ellerini büyük bir heyecanla hareket ettirir; insan sesine benzetilmesi güç sesler çıkarır. Sonunda koruyucu ruhu bu çağrıya cevap verir. Büyücü kendinden geçerek bir trans hâline girer ve bilinci yeniden yerine geldiğinde, kesik kesik ve kopuk sözlerle iyi ruhların yardımı geleceğini müjdelir.

En zor görev olan Sedna'yı defetme işi, yalnızca en güçlü büyücülere ayrılmıştır. Büyük bir kulübenin zeminine bir halat, tepesinde bir fokun nefes alma deliğini temsil edecek küçük bir boşluk kalacak şekilde sarmal biçimde yerleştirilir. İki büyücü bu boşluğun başında bekler; içlerinden biri, kışın fok deliğinde nöbet tutuyormuşçasına elinde fok mızrağıyla dururken, diğeri zıpkın ipini kavrar.

Kulübenin arka tarafında ise görevi sihirli ezgilerle Sedna'yı yukarı çekmek olan başka bir büyücü oturur. Sonunda Sedna, sert kayalıkların arasından yukarı tırmanır ve adamlar onun ağır ağır nefes alışını duyarlar. Ardından yerin altından yükselerek deliğin başında bekleyen büyücülerle karşı karşıya gelir.

Zıpkınlanan Sedna, öfke ve telaş içinde yeniden derinliklere çekilirken, iki adamın bütün güçleriyle tuttıkları zıpkını da peşinden sürükler. Ancak büyük bir çabayla kendini zıpkından kurtarıp koparır ve Adlivun'daki meskenine geri döner. İki adamın elinde ise gururla sergiledikleri kanlı zıpkından başka hiçbir şey kalmaz.

Sedna ve diğer kötü ruhlar sonunda defedilmiştir ve ertesi gün bu olayın şerefine, genç yaşlı herkesin katıldığı büyük bir festival düzenlenir. Yine de dikkatli olmaları gerekir; çünkü yaralanan Sedna

korkunç bir öfkeye kapılmıştır ve kulübesinin dışında bulduğu herkesi yanına çekip götürebilir. Bu nedenle o gün herkes, kapüşonlarının tepesinde koruyucu muskalar taşır.

Erkekler sabahın erken saatlerinde köyün ortasında toplanırlar. Hepsi bir araya gelir gelmez, güneşin gökyüzündeki hareket yönünü izleyerek bağırıp çağırır, zıplar ve evlerin arasında koşmaya başlarlar. Bu turu tamamladıktan sonra, kadınların kendilerini beklediği her kulübeyi sırayla ziyaret ederler. Kadın, grubun gürültüsünü duyar duymaz dışarı çıkar ve bağırıp duran kalabalığın üzerine küçük et parçaları, fildişi takılar ve fok derisinden yapılmış eşyalardan oluşan hediyeye çanağını fırlatır. Kalabalıktaki herkes eline geçirebildiğini alır. Bu tur sırasında tek bir kulübe bile atlanmaz.

Erkekler daha sonra iki gruba ayrılır: “kışın çocukları” olan keklikler ve “yazın çocukları” olan ördekler. Büyük bir fok derisi kayışı gerilir. Her iki taraf da kayışın bir ucuna sarılır ve bütün güçleriyle karşı tarafı kendi taraflarına çekmeye çalışırlar. Eğer keklikler geri çekilirse, zafer yazın olur; bunun da yaklaşan aylarda havanın yumuşak ve güzel geçeceğine işaret ettiğine inanılır.

Mevsimlerin mücadelesi sona erdikten sonra kadınlar büyük bir su kazanı getirir ve herkes içme kabını eline alır. Topluluk kazanın çevresinde sıkıca toplanır. İçlerinden en yaşlı adam önce öne çıkar; kazandan bir kap su alır, birkaç damlasını yere serper, yüzünü gençliğinin yurduna çevirir ve kendi adını, ardından doğduğu yerin adını söyler. Onu, anneleri tarafından temsil edilen en küçük çocuklara kadar köyün diğer bütün sakinleri izler. Yaşlıların sözleri saygıyla dinlenirken, seçkin avcılarının sözleri coşkulu alkışlarla karşılanır.

Birden şaşkınlık dolu bir haykırış yükselir; bütün gözler, içinden iki devasa varlığın ağır ağır çıktığı kulübeye çevrilir. Ayaklarında kalın çizmeler vardır; bacakları, üzerlerine geçirilmiş birkaç kat pantolon nedeniyle olağanüstü bir kalınlığa ulaşmıştır. Omuzlarında bir kadının ceketi, yüzlerinde ise fok derisinden yapılmış korkunç maskeler taşırlar. Sağ ellerinde zıpkın, sırtlarında fok derisinden şişirilmiş yüzdürme tulumları, sol ellerinde ise derilerin hazırlanmasında kullanılan kazıyıcı bulunur. Sessizce ve uzun adımlarla topluluğa yaklaşır; kalabalık ise çığlıklar atarak onların önünden geri çekilir. Bu iki figür, erkekleri ağırbaşlı bir törenle uygun bir yere götürür ve onları bir sıra hâlinde dizer; ardından kadınları da karşılarına başka bir sıra olarak yerleştirirler. Erkekleri ve kadınları eşleştirirler; eşleşenler de Kailertetang’ın* peşine takılarak kadının kulübesine koşar ve ertesi güne kadar orada kalır. Bu görevlerini yerine getirdikten sonra Kailertetang kıyıya iner ve güzel havayı getiren kuzey rüzgârını çağırır. Buna karşılık uğursuz güney rüzgârını da uzaklaştırmaları için uyarıda bulunurlar.

Ayin sona erer ermez bütün erkekler büyük bir gürültüyle Kailertetangların üzerine yürürler. Ellerinde gerçek silahlar varmış ve iki ruhu da öldürmek üzereymiş gibi davranırlar. İçlerinden biri onları mızrakla dürtüyormuş gibi yapar, bir diğeri bıçakla saldırıyormuş gibi hareket eder. Kimi kollarını ve bacaklarını keser gibi yaparken, kimi de başlarına acımasızca vuruyormuş gibi davranır.

Sırtlarında taşıdıkları şişirilmiş fok derisinden yapılmış yüzdürücüler parçalanır ve hızla söner. Çok geçmeden iki Kailertetang, kırılmış silahlarının yanında sanki can vermiş gibi yere yığılır. Eskimolar onları orada bırakıp içme kaplarını almaya gittiklerinde, Kailertetanglar yeniden hayata dönmüş gibi ayağa kalkarlar. Her erkek onların yüzdürücülerine biraz su doldurur, ardından kendilerine bir kap uzatır ve gelecekle ilgili sorular sormaya başlar. Avın nasıl geçeceğini, bereketli olup olmayacağını ve hayatlarında neler yaşayacaklarını öğrenmek isterler. Kailertetanglar ise bu sorulara anlaşılmasız güç mırıltılarla cevap verirler. Bu sözlerin ne anlama geldiğini yorumlamak ise soruyu soran kişiye bırakılır.

Daha önce Eskimolara ait bir efsane anlatmıştım. Bu tür hikâyeleri anlatmaya son derece düşkünlüdürler ve oldukça zengin bir halk hikâyesi birikimine sahiptirler; ben de bunlardan hatırı sayılır bir bölümünü toplamayı başardım. Efsanelerin anlatıldığı o anlar gerçekten son derece etkileyicidir. Bir araştırmacı için, incelediği halkın kendi şarkılarını dinlemek ve onların efsanelerini bizzat kendi ağızlarından öğrenmekten daha değerli bir deneyim olamaz. Bu nedenle böyle fırsatlarla karşılaştığımda, onları her zaman büyük bir ilgi ve memnuniyetle değerlendirdim.

* Kailertetang, özellikle Baffin Adası bölgesindeki Eskimo (Inuit) mitolojisinde ve ritüellerinde yer alan, deniz ve yeraltı tanrıçası Sedna’nın yeryüzündeki elçileri veya hizmetkarları olarak kabul edilen maskeli, devasa mitolojik figürlerdir. Sedna’yı yatıştırmak, kötü ruhları kovmak ve kabileye bereket getirmek amacıyla sonbaharda düzenlenen büyük festivallerde ortaya çıkarlar (Çevirenin Notu).

Efsaneyi anlatacak kişi dış ceketini çıkarır ve kulübenin arka tarafına, yüzü duvara dönük olacak şekilde oturur. Kapüşonunu başına geçirir, eldivenlerini takar ve kısa bir şarkıyla kendini anlatıma hazırlar. Dinleyiciler kulübenin zemininde ayakta durur ya da yere çömelirler. Ardından lambaların ışığı azaltılır ve küçük odayı yalnızca loş bir aydınlık kaplar. Şimdi burada, Davis Boğazı'ndaki bir köyde dinlediğim şekilde, bu hikâyelerin en karakteristik olanlarından birini anlatacağım.

Kavcakkuk'un (Qarudjaqduq) Hikâyesi

Çok uzun zaman önce, hiçbir koruyucusu olmayan ve köydeki herkes tarafından kötü davranılan zavallı, küçücük bir yetim çocuk varmış. Kulübenin içinde uyumasına bile izin verilmezmiş; dışarıdaki soğuk koridorda, kendisi için hem yastık hem de yorgan görevi gören köpeklerin arasında yatarmış. Ona hiç et vermezler, önüne bıçaksız yemek zorunda kaldığı eski ve sert mors derilerini atarlarmış. Böylece sefil bir hayat sürmüş ve hiç büyüymeyerek hep o zavallı, küçücük Kavcakkuk olarak kalmış. Diğer çocuklar da zayıflığı yüzünden onu hırpaladığı için onların oyunlarına katılmaya bile cesaret edemezmiş. Köylüler dans etmek ve eğlenmek için toplandığında, Kavcakkuk koridorda uzanır ve eşikten içeriye gizlice bakarmış.

Bazen bir adam onu burun deliklerinden yakalayıp kulübenin içine kaldırır ve onunla alay edermiş. Sürekli bu şekilde burun deliklerinden havaya kaldırıldığı için, kendisi küçük ve çelimsiz kalmasına rağmen burun delikleri kocaman olmuş.

Sonunda, insanların Kavcakkuk'a ne kadar kötü davrandığını gören aydaki adam, ona yardım etmek için yeryüzüne indi. Köpeklerini kızığına koştı ve aşağıya doğru sürdü. Kulübenin yakınına geldiğinde durdu ve "Kavcakkuk, dışarı çık!" diye seslendi. Kavcakkuk ise "Gelmek istemiyorum, git buradan!" diye cevap verdi. Ancak dışarı çıkması ikinci ve üçüncü kez istendiğinde, çok korkmuş olmasına rağmen söyleneni yaptı.

Bunun üzerine aydaki adam onu, etrafta büyük kayaların bulunduğu bir yere götürdü. Onu kırbaçladıktan sonra sordu: "Şimdi kendini daha güçlü hissediyor musun?" Kavcakkuk, "Evet, daha güçlü hissediyorum," dedi. "Öyleyse şu kayayı kaldır," dedi adam. Ancak Kavcakkuk henüz kayayı kaldıramadı. Bunun üzerine adam onu bir kez daha kırbaçladı ve işte o anda çocuk birdenbire büyümeye başladı. Önce ayakları olağanüstü bir büyüklüğe ulaştı.

Aydaki adam ona tekrar sordu: "Şimdi kendini daha güçlü hissediyor musun?" Kavcakkuk, "Evet, daha güçlü hissediyorum," diye yanıtladı. Fakat taşı hâlâ kaldıramadığı için bir kez daha kırbaçlandı. Bunun ardından muazzam bir güce kavuştu ve kayayı sanki küçük bir çakıl taşıymış gibi yerinden kaldırdı. Aydaki adam, "Bu kadar yeter. Yarın sabah üç ayı göndereceğim; o zaman gücünü gösterebilirsin," dedi.

Aydaki adam geri döndü; artık "Kavcakkuk" değil, "Kavcakuak" (yani büyük Kavcakkuk) olan çocuk ise taşları ayaklarıyla fırlatıp sağa sola savurarak evine döndü. Gece olunca uyumak için yine köpeklerin arasındaki yerine uzandı. Ertesi sabah ayıların gelmesini bekledi. Nitekim çok geçmeden, kulübelerinden dışarı çıkmaya bile cesaret edemeyen bütün erkeklerin korkuyla sindiği üç devasa hayvan ortaya çıktı.

Ardından Kavcakuak çizmelerini giydi ve buzun üzerine doğru koştu. Pencereden dışarı bakan adamlar, "Şuraya bakın, bu Kavcakkuk değil mi? Ayılar çok geçmeden onun hakkından gelir," dediler. Ancak Kavcakuak ilk ayıyı arka bacaklarından yakaladı ve başını, hemen yanında duran bir buzdağına çarparak parçaladı. İkinci ayının sonu da farklı olmadı. Üçüncü ayıyı ise köye kadar taşıdı ve kendisine eziyet edenlerden bazılarını bu ayıyla öldürdü.

Diğerlerini ise elleriyle sıkarak öldürdü ya da başlarını kopararak şöyle haykırdı: "Bu, beni aşağıladığınız için! Bu da bana kötü davrandığınız için!" Öldürmediği kişiler ise bir daha geri dönmek üzere kaçıp gittiler. Yalnızca, o henüz zavallı ve küçücük bir Kavcakkuk iken kendisine iyi davranmış olan birkaç kişiyi bağışladı. Ömrünün geri kalanında büyük bir avcı oldu; bütün ülkeyi dolaştı ve pek çok kahramanlığa imza attı.

Bu hikâyede aydaki adam, yetimlerin koruyucusu olarak karşımıza çıkar. Kendisi, Eskimo mitolojisindeki en güçlü ruhlardan biridir. Bununla birlikte, onun dışında çok sayıda ikincil ruhun varlığına da inanılır. "Tornait" olarak adlandırılan bu ruhlar; insan, ayı ya da taş biçiminde ortaya çıkabilirler. Bir insan, onların yardımıyla "angakoq" adı verilen bir tür rahip veya büyücüye

dönüşebilir. Ruhlar ona hastalıkların ve ölümlerin nedenlerini keşfetmesinde yardımcı olur; bu nedenle angakoq aynı zamanda bir şaman (otacı) olarak da kabul edilir.

Ayinleri sırasında, büyük ölçüde eski ve kadim köklerden oluşan kendilerine özgü bir dil kullanırlar. Baffin Körfezi kıyılarında derlediğim bu kelimelerden bazılarının Alaska kabilelerinin dilinde de bulunması oldukça dikkat çekicidir. Bu durum, eski çağlarda Kuzeydoğu Amerika Eskimoları ile Alaska halkları arasında yakın bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir.

Angakoq, yani rahip, Eskimoların düşünceleri ve yaşamları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Emirlerine kesinlikle uyulur; belirli işlerden veya bazı yiyeceklerden uzak durmaya ilişkin kuralları büyük bir titizlikle yerine getirilir.

Tükettikleri hayvan çeşitliliği zaten oldukça sınırlı olan Eskimoların, beslenme konusunda kendilerini bu denli kısıtlamaları şaşırtıcıdır. Buna rağmen yiyeceklerle ilgili kurallarının sayısı oldukça fazladır. Örneğin geyik avı mevsiminde onları mors eti yemeye ikna etmek kesinlikle mümkün değildir; aynı durum bunun tersi için de geçerlidir.

Fok ve geyik eti asla birbirine temas etmemelidir. Üstelik genel olarak temizlik alışkanlıkları sınırlı olsa da, bir yiyecekten diğere geçmeden önce her defasında mutlaka yıkanır.

Eskimoların aşırı derecede kirli olduklarına dair yaygın bir inanış vardır; ancak bunun her yerde geçerli olmadığını belirtmeliyim. Cumberland Boğazı'ndaki birkaç kulübede, insanların her bakımdan temiz ve düzgün görünümlü olduklarını gördüm. Buna karşılık, başka yerlerde durum tamamen farklıydı.

Kışın ziyaret ettiğim bir köyü hatırlıyorum. Her şey o kadar kirli ve mors yağına bulanmıştı ki gerçekten büyük bir tiksinti duymuştum. Cumberland Boğazı'ndaki kabileye döndüğümde bu gözlemimi anlattım. Bunun üzerine bütün Eskimolar gülmeye başladı ve içlerinden bir kadın bana şöyle dedi:

“Bunu bilmiyor muydun? Onlar fırtına kuşları gibidir; balina yağını gördüklerinde hemen ortasına oturur ve yiyip bitirirler. Beyaz tüylerini kirletmeyi hiç umursamazlar. Ama biz martılar gibiyiz. Biz de yiyeceğimizi balina yağından ve iç yağdan sağlamak zorundayız; fakat tıpkı o kuşlar gibi kendimizi temiz tutar, ihtiyacımız olanı onun içinden özenle seçip alırız.”

Az önce sözünü ettiğim kabileye yaptığım yolculuk, birkaç bakımdan dikkat çekiciydi. Eskimo topraklarında yabancıların gelişi büyük bir olay kabul edilir ve bununla bağlantılı olarak önemli törenler gerçekleştirilir. Köy halkı, küçük toplarla oynayıp şarkılar söyleyerek yan yana bir sıra hâlinde dizilir. Sıranın en önünde güçlü bir adam durur ve yabancıyı bekler. Yabancı ise kollarını göğsünde kavuşturmuş, başını sağ tarafa eğmiş bir şekilde yaklaşır. Bunun üzerine yerli adam onun yanağına güçlü bir darbe indirir; ardından sıra yabancıya karşılık vermesine gelir. Erkeklerden biri yenilene kadar bu karşılıklı vuruşma uzun süre devam eder. Gösterinin sonunda yabancı, kulübelere davet edilir ve o andan itibaren yerlilerin dostu ve yoldaşı kabul edilir.

Ben vardığımda adamlar kimin geldiğini bilmiyorlardı ve sıraya dizilmişlerdi. Ancak yerleşim yerlerini ziyaret eden ilk beyaz adamı gördükleri anda, kadınların ve çocukların alçak kulübelere dışarı akın etmesine neden olan büyük bir heyecan dalgası yayıldı. Ardından herkes öyle bir dans etmeye, bağırma ve şarkı söylemeye başladı ki o sesler hâlâ kulaklarımda çınlar. “Qodlunaq! Qodlunaq!” yani “Bir beyaz adam! Bir beyaz adam!” haberi inanılmaz bir hızla köye yayılmıştı. Herkes yeni geleni görmek için can atıyordu. Çocuklar korku ve heyecan içinde ağlayarak annelerinin ceketlerinin uzun, kuyruk gibi eteklerinin arkasına ürkekçe saklanıyorlardı. Kısacası, bu sahne Eskimo yaşamına dair anılarım arasında her zaman en özel ve unutulmaz yerlerden birini koruyacaktır.

Yaşanan bunca küçük maceradan ve Eskimolarla kurduğum uzun, samimi dostluktan sonra, Arktik dostlarımdan hüznün ve pişmanlık duyguları içinde ayrıldım. Onların da tıpkı bizim gibi hayattan – üstelik böylesine zorlu bir hayattan – zevk aldıklarını; doğanın onlar için de güzel olduğunu; dostluk duygusunun Eskimo kalbinde de kök salabildiğini görmüştüm. Yaşam biçimleri uygar hayatla kıyaslandığında ne kadar kaba görünürse görünürse görünsün, Eskimo da tıpkı bizim gibi bir insandır. Onun da duyguları, erdemleri ve kusurları, bizimkiler gibi insan doğasından kaynaklanır.